

DANIEL KEHLMANN
El mesurament del món

Catalina Luque

Professora de Llengua i Literatura
IES Lluís Vives · València

La teoria de la literatura ha establert tres maneres d'apropar-se a la matèria narrativa. La tragèdia grega va inventar allò que Valle-Inclán anomenava la mirada agenollada: l'autor ens mostrava herois sobrehumans, millors que nosaltres, víctimes d'un destí que no podien defugir. El realisme va patentar la mirada a nivell: l'autor mostrava un món de personatges quotidians, ni millor ni pitjor que nosaltres, sense jutjar (és teoria, eh?). Les avantguardes (i d'això Valle en sabia prou) van crear la mirada des de dalt on l'autor, convertit en una espècie de Déu, juga sense pietat amb uns personatges-ninots que són maltractats pel pur plaer de fer-los patir.

I per què tot aquest rotllo? Doncs perquè el punt de vista del narrador és gairebé més important que l'argument i, si no l'identifiquem, ens estem perdent gran part de la gràcia. I el punt de vista és essencial en la novel·la que us proposem hui.

Daniel Kehlmann és una de les veus més sòlides de la narrativa alemanya actual. Aquesta novel·la que us presentem ha rebut el reconeixement de la crítica i dels lectors fora i dins del seu país.

El mesurament del món es centra amb ironia desvergonyida i desmitificadora en les històries de dos fills destacats de la Il·lustració germànica: Alexander von Humboldt i Carl Friedrich Gauss. No estem parlant exactament d'una visió deshumanitzadora tipus Valle, però sí d'una perspectiva distanciadora. Kehlmann ens mostra en capítols alterns la biografia dels dos personatges. Si voleu una mirada neutral o una hagiografia, aquesta no és la novel·la que heu de llegir. Kehlmann fa literatura, no història de la Ccència i això li atorga el privilegi de triar el punt de vista. La tasca de documentació està al servei de la matèria narrativa i no al contrari.

Humboldt i Gauss van ser contemporanis, però les seues vides van ser molt diferents. Humboldt, fill d'una família noble, va rebre una educació elitista, l'objectiu de la qual era forjar la classe buròcrata dirigent. Gauss, fill d'un comerciant, va poder desenvolupar el seu talent perquè els nous estats necessitaven obrers de les matemàtiques (agrimensors, pèrits, etc.). La seua obra i la seua vida van dependre de les beques, de càtedres mal pagades i de la protecció dels senyors que tenien a bé crear una universitat a la seua ciutat perquè era la moda. Humboldt va ser independent: va anar on va voler i investigar el que va voler..., que va ser molt i molt variat.

Kehlmann ens mostra els personatges amb les seues febleses i contradiccions. Humboldt és cap qua-

drat i egoista fins a l'extrem de posar-se a sí mateix i a Bonpland (el seu company) en perill, però també viu la seua tasca com a una missió que ha d'acomplir perquè no hi ha una altra opció. I allà que se'n va, a l'Orinoco, amb uniforme i perruca. A descriure espècies, explorar territoris, escalar muntanyes..., sempre endavant, qüestionant teories àmpliament acceptades, mesurant i sotmetent un món exuberant i salvatge a unes fórmules i una nomenclatura. El seu talent científic, la seua capacitat de treball i de sacrifici contrasten profundament amb la falta d'empatia. Humboldt va denunciar l'esclavitud i l'explotació dels indígenes a l'Amazònia com a bon il·lustrat, però no suportava les febleses carnals de Bonpland amb les indígenes. La fam, el fred, la malaltia i la por..., tot es pot suportar... Però les mostres de minerals, d'animals i plantes, els seus diaris, les seues cartes havien d'arribar a Europa i s'havien de donar a conèixer mitjançant la premsa. Fora d'això no hi havia res més: ni amistat, ni família, ni pàtria.

Gauss, brillant i visionari, tampoc no escapa de la mirada satírica de l'autor. Si Humboldt era aventurer, Gauss va ser un sedentari. Tenia poc més de 20 anys quan va revolucionar les matemàtiques. Si per a Humboldt els diners mai no van ser un problema, Gauss va haver de lluitar sempre per un reconeixement, per una beca, per una càtedra. Tampoc les seues relacions personals no van ser fàcils. Al contrari que el seu col·lega, Gauss va ser un home d'una expansiva sensualitat malgrat un evident complex d'Èdip. La mort de la primera dona el va afonar en la depressió. Menyspreava els fills perquè no havien heretat el seu talent i es va aïllar progressivament fins a convertir-se en una mena d'ermità desconnectat de tot i de tots.

El 1828, a iniciativa de Humboldt, les dues figures es trobaren per primera vegada. Encara que sabien l'un de l'altre, mai no havien coincidit. Per a Gauss el viatge i l'estada a Berlín van ser una tortura; per a Humboldt, una decepció. No només perquè es va trobar amb un Gauss difícil, malhumorat i poc receptiu a sentir-se enlluernat pel prestigi del seu amfitrió, sinó perquè aleshores se li va fer evident una realitat que, malgrat el seu olfacte, no havia volgut veure: el seu temps ja havia passat.

Precisament el pas del temps, la pèrdua de capacitat i d'influència, és un dels punts més originals de l'obra. Gauss està obsessionat amb el declivi físic i mental. Haver publicat una obra essencial a una edat tan primerenca fou una gran pressió per a ell. Com superar-ho? La irònica mirada de l'autor ens mostra el moment que el jove Gauss viatja a Königsberg per presentar la seua obra al mestre Kant i es troba davant un cos desintegrat, un cos que una vegada va contenir el cervell més important de la seua època, però que ja no sap ni coneix. *Vanitas vanitatum*. El 1828 Humboldt s'adona que ja no és al capdavant de la ciència germànica. La seua figura inspira respecte, res més. Al final de la novel·la Humboldt s'ha convertit en una peça de museu, un gerro xinès que comença a fer nosa. Durant l'última expedició el van tractar no com a científic, sinó com a una glòria nacional que es trau a passejar perquè fa bé, però que ja no pot aportar res. Els joves fan el mateix, més ràpid i amb millors instruments. Aquesta humiliació final és un signe del nous temps: la Il·lustració ja ha passat. Els joves miren cap endavant; les velles glòries són velles glòries. Ara que la burgesia prepara l'assalt definitiu al poder la aristocràcia de la ciència deixa de tenir sentit. La història està a punt de passar-los per damunt, però tal i com mostra el grotesc final de la novel·la tampoc el futur no sembla estar destinat a millorar el món i la vida de la gent. Tal vegada hauríem de pensar si Kehlmann no està parlant de nosaltres...